

стандартних правил ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх, ст. 40 Конвенції ООН про права дитини, а також п. 6б Зауважень загального порядку № 10 2007 року Комітету ООН з прав дитини [5].

Підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що кримінальне провадження стосовно неповнолітніх осіб мають здійснювати найбільш кваліфіковані та досвідчені слідчі, прокурори та судді, а діяльність цих посадових осіб і особливо під час судового розгляду справи неповнолітнього повинна мати виховне запобіжне значення, а призначення покарання, повинно максимально сприяти досягненню мети покарання, яка полягає у виправленні неповнолітнього засудженого, його вихованні та соціальній реабілітації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вісник прокуратури. – 2012. – № 11.
2. Пасека М.О. Особа неповнолітнього правопорушника як об'єкт криміналістичного дослідження. Автореф. дис.. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. – Київ. – 2013. – 18 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар / Відп. ред. С.В.Ківалов, С.М.Міщенко, В.Ю.Захарченко. – Х. : Одісей, 2013. – 1104 с.
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України. – № 2453-VI від 07.07.2010 р.
5. Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх : Лист судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. – № 223-1134/0/4-13 від 18.07.2013 р.

О. В. Прядко,
кандидат юридичних наук, адвокат

ПОНЯТТЯ ПІЛЬГИ ЯК ПРАВОВОГО СТИМУЛУ

Право – це мистецтво добра і справедливості
«Jus est boni et aequi» (лат.)

Тривалий час філософи міркують категоріями «рівність», «моральність», «справедливість». Остання є ключовою і в праві. Не випадково раз по раз філософи права у різних аспектах досліджують одвічне питання – що є справедливим, а що таким не являється. Деякі з них цілком обґрунтовано стверджують, що правові норми не можна розглядати «просто як «результат» інтересів і силових факторів; тому що знову ж постає питання про справедливий порядок інтересів» [18, с. 76], і що «при викладі та розвитку позитивних законів розуміння справедливості відіграє важливу роль...» [18, с. 77], а здійснення правосуддя «повинне включати оцінки, і зокрема розуміння справедливості» [18, с. 77].

Інший автор адресуючи своє дослідження усім, кому не байдужа актуальна дискусія про беззаконня і закон, про реальні підвалини громадянського суспільства та правової держави, слідом за Д.Роулзом [див. 14] (автором «Теорії справедливості») доводить істинність тези «справедливість – це відповідність», а тому в ній «вихідна позиція рівності відповідає природному станові в традиційній теорії суспільного контракту» [14, с. 78].

У свою чергу в контексті розгляду проблеми рівності в умовах громадянського суспільства так чи інакше постає беззаперечна аксіома, на якій наголошує С.С.Алексєєв, щодо того, що «політична та юридична рівність людей (і передусім рівність перед законом і судом) – це обов’язковий атрибут політичного режиму демократії, гуманістичного права, правозаконності» [2, с. 689].

У юридичній науці проблема пільг вивчалася передусім на галузевому рівні – у трудовому, фінансовому, адміністративному праві, праві соціального забезпечення, що призвело до формування окремого інституту пільг, наприклад, як «правових засобів для пошуку оптимальних меж соціальної диференціації суспільства» [7, с. 83]. Водночас більшість авторів не відокремлювали пільгу як окрему категорію й ототожнювали її з поняттями «компенсації» учасників трудових відносин, «гарантії» суб’єктові права на соціальне забезпечення тощо [11, с. 170]. Так, М.І.Бару вважав, що пільги окремим категоріям працівникам дозволяють диференційовано підійти до оцінки умов праці й, у такий спосіб, компенсувати різницю у трудових витратах і вартості життя, а також мінімізувати негативний вплив природно-кліматичних факторів на здоров’я людини [5, с. 24]. Таким чином на законодавчому рівні виокремлюється положення тих чи інших учасників суспільних відносин.

Отже, пільги як юридичний засіб, серед іншого, спрямовані на «компенсування статусу» суб’єктів з одночасним створенням додаткових можливостей юридичного характеру.

Варто погодитися із поглядом на пільги як на правову можливість врахування особливостей фактичного становища тієї чи іншої особи, її специфічні інтереси, з подальшим доступом до юридично забезпеченого блага. Іншими словами, пільги є втіленням чи не найважливішого принципу справедливості, бо дозволяють з позицій діалектики зрозуміти категорію рівності – для того, щоб зрівняти нерівних суб’єктів, право саме мусить бути нерівним.

Неодноразово наголошувалося, що пільги є додатковими заходами юридичного характеру, передбачають розширення прав окремих суб’єктів правовідносин, а відтак збільшують обсяг їхньої правосуб’єктності.

Водночас відсутній єдиний підхід до означення юридичної природи правових пільг [6]. Одні вчені вважають, що вказаний юридичний засіб являє собою додаткові права [1, с. 37], інші визнають подвійну природу пільг: вони полягають не лише в наданні додаткових прав, а й у звільненні від встановлених законом обов’язків, що у сукупності є виключенням із єдиних вимог нормативного характеру [10, с. 78].

Зазначений підхід точніше відображає природу пільг, бо розуміння їх лише як додаткових до вже існуючих прав є до певної міри однобоким і дещо формалізованим. У деяких випадках, зокрема при компенсації обмежень у статусі державних службовців (заборона додатково займатися підприємницькою діяльністю, наприклад) законодавець застосовує саме підхід, що полягає у звільненні від деяких встановлених законодавством обов’язків, скажімо, оплачувати проїзд у громадському транспорті. Тут доречно буде вказати на цілком обґрунтовану точку зору щодо виняткової важливості встановлення пільг нормативними актами, прийнятими в межах компетенції, у порядку та на підставах, ви-

значених саме законом як актом вищої юридичної сили [4, с. 11]. Це, зрештою, повністю відповідає принципам засадам режиму законності.

На подвійній природі пільг акцентує увагу Пашкова Г.Г. [12], яка слідом за Аракчєєвим В.С. [3] зазначає, що правові пільги варто розглядати у широкому та вузькому (спеціальному) смислі цього слова.

«У широкому(загальному) смислі під правовою пільгою розуміється покращене становище суб'єкта порівняно зі стандартним шляхом наділення його додатковими повноваженнями або шляхом звільнення від виконання деяких обов'язків. У вузькому ж (спеціальному) розумінні пільга – це закріплене юридичними нормами звільнення суб'єкта від тягаря виконання частини зобов'язань» [12, с. 17].

Дослідження правових пільг почасти відбувається при розгляді питань правового стимулювання, зокрема науково-технічного прогресу [17, с. 10], вдосконалення заходів соціального забезпечення в напрямку узгодження інтересів особи й держави [8; 12], податкової реформи (наприклад, в частині співвідношення бюджетного та податкового права в регулюванні податкових пільг) [16], проблем правового стимулювання у законодавстві й удосконалення останнього як засобу виявлення та усунення юридичних і правових помилок (що зрештою призвело до розробки теорії правового стимулювання й відмежування його від нормативного стимулювання) [9], тощо.

Важливе значення для пізнання пільг має спосіб вивчення, відповідно до якого виокремлюються рівні їх визначення у процесі доктринального тлумачення правової норми [15, сс. 22–23]. Як справедливо зауважує І.Спасибо-Фатєєва, існує три таких рівні:

(а) загальноусвідомлюваний (дозволяє розуміти пільги як певні пріоритети, встановлювані для конкретних осіб),

(б) законодавчий (фіксація пільг на рівні закону),

(в) нормореалізуючий (залежить від механізму реалізації права на пільгу).

Так чи інакше, але переважна більшість вчених визнає здатність пільг, як різновиду правових стимулів, спонукати до активної суспільної, економічної, діяльності.

Правовий стимул як родове поняття по відношенню до категорії правові пільги є об'єктом дослідження [9] з позиції співвідношення потреб, інтересів, мотивів і стимулів; означення поняття й співвідношення стимулу до правовідносин із соціально – правовою активністю особистості; діалектики взаємодії правових стимулів і обмежень; з'ясування поняття й сутності правового стимулювання, в т.ч. удосконалення законодавчої техніки як способу підвищення ефективності правового стимулювання.

Таким чином, принцип тотожності права і закону – основа дійсного правового стимулювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Е. Проблемы равноправия женщины и мужчины в социальном обеспечении в СССР / Е. Г. Азарова. – М. : Наука, 1989. – 162 с.
2. Алексеев С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. – М. : Статут, 1999. – 712 с.